

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE W ZARYSIE

Wojciech Góralczyk, Stefan Sawicki

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **18**

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE W ZARYSIE

Wojciech Góralczyk, Stefan Sawicki

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

18

Stan prawny na 7 września 2020 r.

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8223-147-2
18. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	13
Przedmowa do czwartego wydania	15
Wykaz skrótów	17
Rozdział I	
Zagadnienia ogólne	19
1. Pojęcie prawa międzynarodowego	19
1.1. Definicja prawa międzynarodowego	19
1.2. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne	21
1.3. Nazwa prawa międzynarodowego	22
2. Funkcje (przedmiot) prawa międzynarodowego	23
3. Stosunki międzynarodowe, czyli obrót międzynarodowy	25
4. Cechy charakterystyczne prawa międzynarodowego	27
4.1. Uwagi ogólne	27
4.2. Tworzenie prawa międzynarodowego (brak ustawodawcy)	27
4.3. Przymus w prawie międzynarodowym (brak zorganizowanego aparatu przymusu)	28
4.4. Brak obowiązkowego sądownictwa międzynarodowego	30
4.5. Stosowanie prawa międzynarodowego i jego moc wiążąca	30
5. Struktura i charakter norm współczesnego prawa międzynarodowego	31
6. Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne. Stosowanie prawa międzynarodowego wewnątrz państwa	34
6.1. Uwagi ogólne	34
6.2. Dualizm i monizm	35
6.3. Obowiązek dostosowania prawa wewnętrznego do prawa międzynarodowego	37
6.4. Sposoby harmonizacji prawa wewnętrznego z międzynarodowymi zobowiązaniami	38
6.5. Miejsce prawa wewnętrznego w stosunkach międzynarodowych	41
6.6. Komplementarność wewnętrznego i międzynarodowego porządku prawnego	43

Rozdział II

Rozwój prawa międzynarodowego	45
1. Uwagi ogólne	45
2. Początki prawa międzynarodowego	46
3. Ukształtowanie systemu prawa międzynarodowego	47
4. Prawo międzynarodowe w okresie kapitalizmu	49
5. Okres współlistnienia państw o różnych ustrojach społeczno-politycznych	54
5.1. Okres międzywojenny i druga wojna światowa	54
5.2. Okres po drugiej wojnie światowej	59

Rozdział III

Źródła prawa międzynarodowego	69
1. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego	69
1.1. Różne znaczenia tego terminu	69
1.2. Artykuł 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości a źródła prawa międzynarodowego	70
1.3. Współczesne źródła prawa międzynarodowego	73
1.4. Środki pomocnicze do stwierdzania istnienia norm prawa międzynarodowego	74
2. Umowa międzynarodowa	76
2.1. Uwagi ogólne	76
2.2. Zawieranie umów międzynarodowych	83
2.3. Obowiązki umowy międzynarodowej. Ważność	90
2.4. Zakres czasowy obowiązywania i stosowania umowy międzynarodowej (od kiedy do kiedy)	94
2.5. Zakres podmiotowy obowiązywania umowy międzynarodowej (kogo umowa międzynarodowa obowiązuje)	101
2.6. Zakres terytorialny obowiązywania i stosowania umowy międzynarodowej	103
2.7. Zakres rzeczowy (przedmiotowy) obowiązywania umowy międzynarodowej. Zastrzeżenia	104
2.8. Interpretacja (wykładnia) umowy międzynarodowej	106
3. Prawo zwyczajowe	110
4. Uchwały prawotwórcze (normatywne) organizacji międzynarodowych	121
5. Kodyfikacja prawa międzynarodowego	126

Rozdział IV

Podmioty prawa międzynarodowego	131
1. Uwagi ogólne	131
2. Państwo	134
2.1. Pojęcie i istota państwa	134
2.2. Powstanie i upadek państwa	137
2.3. Ciągłość (identyczność) i sukcesja państw	141
3. Państwo w stosunkach międzynarodowych	144
3.1. Suwerenność i kompetencja własna państw	144
3.2. Zasada nieinterwencji	147
3.3. Równość państw i ich immunitet jurysdykcyjny	149

4. Rodzaje państw	152
4.1. Państwa jednolite i złożone	152
4.2. Państwa śródlądowe, państwa o niekorzystnym położeniu geograficznym i państwa archipelagowe	153
4.3. Państwa trwale neutralne	154
5. Podmioty prawa międzynarodowego inne niż państwa	156
6. Uznanie międzynarodowe	167

Rozdział V

Stosunki, zdarzenia i akty (czynności) prawnomiędzynarodowe	175
1. Stosunki prawnomiędzynarodowe	175
2. Zdarzenia prawnomiędzynarodowe	176
3. Akty (czynności) prawnomiędzynarodowe	177
4. Akty jednostronne państw	184

Rozdział VI

Odpowiedzialność międzynarodowa	189
1. Uwagi ogólne	189
2. Odpowiedzialność państwa	191
3. Odpowiedzialność jednostek	195

Rozdział VII

Terytorium	199
1. Uwagi ogólne	199
2. Terytorium państwowe	200
3. Zwierzchnictwo terytorialne	202
4. Szczególne ograniczenia zwierzchnictwa terytorialnego	204
5. Nabywanie terytorium państwowego	206
5.1. Nabywanie pierwotne	206
5.2. Nabywanie pochodne	208
5.3. Zmiany terytorialne a obywatelstwo ludności	209
5.4. Zakaz użycia siły i prawo narodów do samostanowienia a zmiany terytorialne	210
6. Granice	211
6.1. Uwagi ogólne	211
6.2. Granice Polski	214
7. Rzeki	217
8. Obszary podbiegunowe	220

Rozdział VIII

Międzynarodowe prawo morza	223
1. Uwagi ogólne	223
2. Obszary morskie – klasyfikacja	225
3. Statki morskie	227
4. Morskie wody wewnętrzne	232
5. Wody archipelagowe	235

6. Morze terytorialne	236
7. Morska strefa przyległa	240
8. Strefa wyłącznego rybołówstwa	241
9. Szelf kontynentalny	242
10. Strefa ekonomiczna	244
11. Morze pełne	246
12. Dno mórz i oceanów poza granicami jurysdykcji państwowej	253
13. Cieśniny i kanały morskie	254
13.1. Cieśniny	254
13.2. Kanały morskie	257
14. Współpraca międzynarodowa w dziedzinie korzystania z obszarów morskich i ochrony środowiska morskiego	258

Rozdział IX

Międzynarodowe prawo lotnicze i kosmiczne	263
1. Uwagi ogólne	263
2. Przestrzeń powietrzna	265
3. Statki powietrzne	267
4. Międzynarodowa żegluga powietrzna	270
5. Prawo kosmiczne	273

Rozdział X

Ludność państwa	279
1. Uwagi ogólne	279
2. Obywatelstwo	280
3. Traktowanie cudzoziemców	286
4. Międzynarodowy ruch osobowy	288
5. Ekstradycja i azyl	290
6. Ochrona grup ludzkich i praw człowieka	293
7. Uchodźcy	297

Rozdział XI

Prawo dyplomatyczne i konsularne	299
1. Uwagi ogólne	299
2. Stosunki i służba dyplomatyczna	300
2.1. Źródła prawa dyplomatycznego	300
2.2. Ustanowienie i utrzymywanie stosunków dyplomatycznych	302
2.3. Funkcje misji dyplomatycznej	302
2.4. Członkowie misji dyplomatycznej	304
2.5. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	309
2.6. Treść (zakres przedmiotowy) przywilejów i immunitetów dyplomatycznych	311
2.7. Osoby korzystające z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych (zakres podmiotowy)	313
2.8. Zakres czasowy obowiązywania przywilejów i immunitetów	314
2.9. Zakres terytorialny obowiązywania przywilejów i immunitetów	314

2.10. Obowiązek członków misji wobec państwa przyjmującego	315
2.11. Pomieszczenia misji dyplomatycznej	315
2.12. Misje specjalne	316
3. Stosunki i służba konsularna	317
3.1. Źródła prawa konsularnego	317
3.2. Ustanowienie i utrzymywanie stosunków konsularnych	318
3.3. Funkcje konsularne	319
3.4. Członkowie urzędu konsularnego	321
3.5. Przywileje i immunitety konsularne	322
3.6. Treść (zakres przedmiotowy) przywilejów i immunitetów konsularnych	323
3.7. Osoby korzystające z przywilejów i immunitetów konsularnych	324
3.8. Zakres czasowy obowiązywania przywilejów i immunitetów konsularnych	325
3.9. Zakres terytorialny obowiązywania przywilejów i immunitetów konsularnych	325
3.10. Pomieszczenia i archiwa konsularne	325

Rozdział XII

Organizacje międzynarodowe	327
1. Uwagi ogólne	327
2. Organizacja Narodów Zjednoczonych	338
2.1. Podstawy prawne i istota ONZ	338
2.2. Członkostwo w ONZ	341
2.3. Cele i zasady ONZ	343
2.4. Struktura organizacyjna ONZ	345
2.5. Zgromadzenie Ogólne	346
2.6. Rada Bezpieczeństwa	349
2.7. Rada Gospodarcza i Społeczna	352
2.8. Rada Powiernicza	353
2.9. Sekretariat	354
2.10. Misje pokojowe	355
2.11. Działalność ONZ	356
3. Organizacje wyspecjalizowane	358
4. Organizacje regionalne	359
4.1. Organizacja Państw Amerykańskich	359
4.2. Liga Państw Arabskich	360
4.3. Unia Afrykańska	361
5. Organizacje wojskowe	362
5.1. Karta Narodów Zjednoczonych a przymierza	362
5.2. Pakt Północnoatlantycki	363
6. Rada Europy	364
7. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)	366

Rozdział XIII

Umowy i organizacje gospodarcze	369
1. Uwagi ogólne	369
2. Dwustronne umowy gospodarcze	370

3. Organizacje gospodarcze	374
3.1. Rola ONZ w rozwiązywaniu problemów gospodarczych	374
3.2. Układ Ogólny w sprawie Taryf Celnych i Handlu	375
3.3. Światowa Organizacja Handlu	377
3.4. Międzynarodowy Fundusz Walutowy	378
3.5. Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju	380

Rozdział XIV

Załatwianie sporów międzynarodowych	383
1. Uwagi ogólne	383
2. Rokowania (negocjacje)	387
3. Dobre usługi i pośrednictwo (mediacja)	387
4. Komisje śledcze	389
5. Koncyliacja	390
6. Postępowanie przed organami Narodów Zjednoczonych	391
7. Arbitraż (sądownictwo polubowne)	393
8. Sądownictwo międzynarodowe	396
8.1. Uwagi ogólne	396
8.2. Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej	397
8.3. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	397
8.4. Międzynarodowy Trybunał Karny	405
8.5. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza	407
9. Środki odwetowe	407

Rozdział XV

Prawo przeciwwojenne	411
1. Uwagi ogólne	411
2. Zakaz agresji	411
3. Definicja agresji	415
4. Bezpieczeństwo zbiorowe	418

Rozdział XVI

Prawo konfliktów zbrojnych	425
1. Uwagi ogólne	425
1.1. Pojęcie wojny i konfliktu zbrojnego	425
1.2. Pojęcie prawa wojennego i jego obowiązywanie	426
1.3. Stosowanie prawa wojennego w konfliktach zbrojnych niemających charakteru międzynarodowego	428
1.4. Źródła prawa wojennego	429
1.5. Obszar wojny i teatr wojny	431
2. Początek wojny	432
3. Wojna lądowa	433
3.1. Siły zbrojne – skład	433
3.2. Kroki nieprzyjacielskie	435
3.3. Ochrona ofiar wojny	438
3.4. Okupacja wojenna	441

4. Wojna morska	444
4.1. Uwagi ogólne	444
4.2. Morskie siły zbrojne	444
4.3. Akty walki	445
4.4. Ochrona chorych, rannych i rozbitków	446
4.5. Akty wrogie	446
5. Wojna powietrzna	448
5.1. Uwagi ogólne	448
5.2. Siły zbrojne	448
5.3. Akty walki	449
6. Zakończenie wojny	450
7. Neutralność w wojnie	452
Materiały do poznania prawa międzynarodowego	455
Skorowidz	461

SŁOWO WSTĘPNE

Osiemnaste wydanie podręcznika *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie* zostało w miarę potrzeb zmienione, uzupełnione i poszerzone. Uzupełniono też literaturę przedmiotu o najnowsze publikacje – podręczniki i monografie – związane z tematyką podręcznika oraz wykorzystano nowe akty prawa międzynarodowego i polskiego prawa wewnętrznego. Jednakże podstawowe założenia i koncepcje zostały zachowane. Zamieszczono również przedmowę do wydania czwartego – ostatnią napisaną przez Profesora Wojciecha Góralczyka.

W szczególności, bardzo dokładnie omówiono funkcje wewnętrzne prawa międzynarodowego. Pozwalają one bowiem państwu przenieść jego zobowiązania międzynarodowe na grunt krajowy, aby po ich implementacji mogły stać się częścią wewnętrznego porządku prawnego. Ich skutki można zauważyć w licznych dziedzinach funkcjonowania państwa.

Ponadto uzupełniono rozważania na temat pozycji prawnej głowy państwa w stosunkach międzynarodowych. Podkreślono, że owa sytuacja nie jest uregulowana przez prawo międzynarodowe. Obowiązują tu powszechnie uznawane zwyczaje o charakterze powszechnym. Należy zaliczyć do nich przywileje ceremonialne głowy państwa podczas oficjalnej wizyty w państwie obcym, przywilej nietykalności osobistej i immunitet jurysdykcyjny. Ponadto specjalny system ochrony przewiduje Konwencja o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom, sporządzona w Nowym Jorku 14.12.1973 r.¹

Uzupełniono także rozważania w sprawie statusu prawnego Arktyki. Obecne topnienie lodów w tym rejonie otwiera nowe możliwości eksploatacji bogatych zasobów naturalnych (ropa naftowa i gaz). Przez Arktykę przebiegają ponadto dwa ważne szlaki żeglowne wzdłuż wybrzeży Federacji Rosyjskiej i Kanady. Co jest źródłem sporu z udziałem państwa, przede wszystkim Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej.

Warszawa, kwiecień 2020

Stefan Sawicki

¹ Dz.U. z 1983 r. Nr 37, poz. 168.

PRZEDMOWA DO CZWARTEGO WYDANIA

Czwarte wydanie podręcznika prawa międzynarodowego publicznego zostało na miarę potrzeb zmienione i uzupełnione. Te zmiany i uzupełnienia zostały podyktowane rozwojem prawa międzynarodowego oraz nowymi przemyśleniami Autora. Została też uzupełniona literatura. Podstawowe koncepcje Autora nie uległy jednak zmianie.

Chciałbym również powtórzyć za przedmową do poprzednich wydań, że napisanie tego podręcznika prawa międzynarodowego publicznego byłoby niemożliwe bez mojego uprzedniego udziału w opracowaniu kilku wydań skryptu z tego przedmiotu, najpierw z prof. Cezarym Berezowskim, a później również z prof. Kazimierzem Liberą.

Na zakończenie chciałbym podziękować swoim młodszym kolegom z Instytutu Prawa Międzynarodowego UW, którzy przekazali mi szereg uwag, co przyczyniło się do ulepszenia i uzupełnienia tekstu.

Warszawa, czerwiec 1988 roku

Wojciech Góralczyk

Rozdział I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. Pojęcie prawa międzynarodowego

1.1. Definicja prawa międzynarodowego

Podstawowym faktem społeczno-politycznym współczesnego świata jest istnienie ponad 190 suwerennych państw, z których każde sprawuje zwierzchnictwo nad swoim terytorium i nad ludnością je zamieszkującą. Każde państwo posiada swój odrębny system prawny, który reguluje całokształt stosunków społecznych w obrębie danego państwa. 1

Jednakże nie wszystkie stosunki społeczne (międzyludzkie) zamykają się w granicach jednego państwa. Osoby fizyczne, organizacje, przedsiębiorstwa z jednego państwa często wchodzą w kontakty z osobami, organizacjami i przedsiębiorstwami z innych państw. Ponadto działalność samych państw nie ogranicza się do strony wewnętrznej życia państwowego, lecz wykracza poza nią; innymi słowy, obok funkcji wewnętrznej państwa pełnią również funkcję zewnętrzną.

Państwa utrzymują ze sobą wzajemne stosunki, bardzo różnorodne tak pod względem treści, jak i formy. Wspólne lub choćby zbieżne interesy są podstawą współpracy międzynarodowej; sprzeczne interesy prowadzą do współzawodnictwa, sporów, a niekiedy nawet do walki.

Państwa nigdy nie pozostawały w stanie całkowitej izolacji, a jednocześnie wraz z rozwojem i wzrostem międzynarodowej wymiany gospodarczej, postępowaniem techniki i rozwojem komunikacji oraz rosnącą współzależnością w dziedzinie utrzymania pokoju stosunki międzypaństwowe stają się coraz bardziej ściśle i zróżnicowane. Rozwój tych stosunków i ich intensyfikacja są wynikiem działania obiektywnych praw rozwoju społecznego. 2

Na tle nawiązywania stosunków między państwami, ich utrzymywania i rozwoju już od dawna wynikała potrzeba przyjęcia określonych norm postępowania państw w ich wzajemnych stosunkach. Normy te, które wyrosły na podłożu stosunków międzypaństwowych i są ich odbiciem, mają charakter norm prawnych i nazywane są prawem międzynarodowym.

- 3 **Prawo międzynarodowe jest więc zespołem norm regulujących stosunki między państwami.** Ta zwięzła definicja prawa międzynarodowego określa dwie najważniejsze cechy tego prawa: to, że jego podmiotami są przede wszystkim państwa oraz że jego główną funkcją jest regulowanie stosunków międzypaństwowych. Powstaje jednak pytanie, czy podana wyżej definicja obejmuje wszystkie normy prawne, które powszechnie nazywane są prawem międzynarodowym, a więc czy jest wyczerpująca i obejmuje cały jego zakres.

We współczesnych stosunkach międzynarodowych, choć państwa nadal odgrywają w nich główną i decydującą rolę, występują także inne podmioty, takie jak organizacje międzynarodowe lub narody, które walczą o swoją niepodległość. Stosunki między państwami a innymi podmiotami, np. między państwem a powstańcami czy narodem walczącym o swoją niepodległość, który nie utworzył jeszcze organizacji państwowej, uregulowane są przez normy prawne, które także mają charakter międzynarodowy i nie należą do żadnego systemu prawa wewnętrznego.

- Współczesne prawo międzynarodowe jest zatem **zespołem norm regulujących stosunki międzynarodowe w szerokim znaczeniu: nie tylko stosunki międzypaństwowe, lecz także stosunki między państwami a innymi podmiotami oraz między tymi innymi podmiotami**, tzn. ogólnie stosunki między różnymi podmiotami – niezależnymi od siebie i niepodlegającymi jakiejś wspólnej władzy państwowej.

Ta rozszerzona definicja nie powinna zaciemniać faktu, że prawo międzynarodowe jest przede wszystkim prawem regulującym stosunki międzypaństwowe i że olbrzymia większość jego norm odnosi się do tych właśnie stosunków. Społeczność międzynarodowa jest zasadniczo społecznością suwerennych państw, co znajduje odbicie w podstawowych cechach prawa międzynarodowego.

- 4 Podane wyżej definicje prawa międzynarodowego są oparte przede wszystkim na określeniu jego **przedmiotu**, stosunków, które prawo międzynarodowe regulują. Normy prawa międzynarodowego zostały w nich ujęte jako normy regulujące stosunki zewnętrzne państw. Przekonamy się jednak, że w zastosowaniu do współczesnego prawa międzynarodowego może to budzić pewne wątpliwości, gdyż celem niektórych norm prawa międzynarodowego jest określone ukształtowanie stosunków wewnętrznych w państwach [por. podrozdział 2: Funkcje (przedmiot) prawa międzynarodowego, oraz podrozdział 6: Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne. Stosowanie prawa międzynarodowego wewnątrz państwa].

Można jednak definicję prawa międzynarodowego oprzeć na określeniu **sposobu** tworzenia jego norm. Prawo międzynarodowe nie jest tworzone przez władze jednego państwa ani przez jakąś władzę ponadpaństwową. Nie ma więc ustawodawstwa międzynarodowego w ścisłym tego słowa znaczeniu. W tworzeniu prawa międzynarodowego z reguły biorą udział niezależne od siebie i niepodporządkowane żadnej wspólnej władzy podmioty (np. państwa), które wyrażają **zgode** na związanie się konkretną normą. Czasami uczestniczą w nim także organizacje międzynarodowe.

5

Prawo międzynarodowe ma zatem **międzynarodowy mechanizm tworzenia**, który jest odrębny i odmienny od mechanizmów tworzenia prawa wewnętrznego w poszczególnych państwach. Można powiedzieć, że istotą norm prawa międzynarodowego, niezależnie od ich przedmiotu i od ich adresatów, jest międzynarodowy mechanizm ich tworzenia (szerzej zagadnienie to będzie omówione w rozdziale III: Źródła prawa międzynarodowego).

1.2. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne

 Podane wyżej definicje odnoszą się do prawa międzynarodowego publicznego. Istnieje również prawo międzynarodowe prywatne. Nie jest ono w istocie swej prawem międzynarodowym, lecz prawem wewnętrznym poszczególnych państw. Na przykład w Polsce obowiązuje obecnie ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792). Reguluje ona właściwość prawa dla stosunków z zakresu prawa prywatnego związanych z więcej niż jednym państwem (art. 1). Innymi słowy, prawo prywatne międzynarodowe to zespół norm, których zadaniem jest wskazanie określonego systemu prawnego (własnego państwa lub państwa obcego), właściwego dla dokonania oceny prawnej konkretnej sytuacji osobistej lub majątkowej. Współcześnie praktyczne znaczenie tego prawa rośnie w związku z szeroko rozumianym przemieszczaniem się ludności w wymiarze międzynarodowym (emigracja, sezonowe migracje pracownicze, mały ruch graniczny, turystyka międzynarodowa).

6

Konieczność istnienia tego rodzaju norm powodują stosunki cywilne, rodzinne, opiekuńcze lub stosunki pracy z tzw. elementem obcym. Ten element obcy polega na tym, że np. uczestnikiem stosunku prawnego jest obywatel obcego państwa lub przedmiot stosunku prawnego znajduje się za granicą albo że czynności prawne lub zdarzenia prawne miały miejsce za granicą¹.

7

 Na przykład obywatel francuski sporządza testament w Warszawie, w którym dysponuje m.in. swoją nieruchomością położoną w Szwajcarii; obywatel polski zawarł małżeństwo za granicą, a obecnie występuje o rozwód przed sądem polskim.

¹ Por. M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2012.

We wszystkich przytoczonych przykładach może powstać kwestia, jakiego państwa prawo należy stosować do ich oceny. Na to pytanie udziela odpowiedzi prawo międzynarodowe prywatne. Jest to w pewnym sensie zespół norm kompetencyjnych albo kolizyjnych, które rozgraniczają w stosunkach cywilnych, rodzinnych, opiekuńczych i stosunkach pracy sfery działania systemów prawnych poszczególnych państw przez określenie, które z nich należy stosować.

Jak z tego wynika, poza nazwą niewiele łączy prawo międzynarodowe publiczne z prawem międzynarodowym prywatnym. W dalszym ciągu wykładu mowa będzie jedynie o prawie międzynarodowym publicznym, a termin „prawo międzynarodowe” będzie używany zawsze w znaczeniu: prawo międzynarodowe publiczne.

1.3. Nazwa prawa międzynarodowego

- 8 Obok pojęcia „prawo międzynarodowe” spotykamy w języku polskim również termin „prawo narodów”. Określenie „prawo narodów” wywodzi się z łacińskiego *ius gentium*, choć w czasach rzymskich termin ten miał inne znaczenie (była to część prawa rzymskiego, w zasadniczych pojęciach zgodna z prawem peregrynów – tzn. *commune omnium hominum ius*). W dawniejszej literaturze przeważnie spotykamy się z tą właśnie nazwą. Terminem „prawo narodów” posługiwała się również Konstytucja 3 maja z 1791 r. Obecnie pojęcie „prawo narodów” nie jest raczej w piśmiennictwie polskim używane. W języku angielskim nazwie tej odpowiada termin *Law of Nations*, we francuskim – *droit des gens*, w niemieckim – *Völkerrecht*.

Termin *ius inter gentes*, z którego należy wyprowadzić określenie „prawo międzynarodowe”, wprowadzono dopiero w XVII w. (R. Zouche). W słownictwie angielskim nazwa *International Law* wprowadzona została przez J. Benthama w XVIII w. Nazwie tej odpowiada w języku francuskim termin *droit international*, a w języku rosyjskim – *mieždunarodnoje prawo*.

- 9 Należy zwrócić uwagę, że zarówno w pojęciu „prawo narodów”, jak i w określeniu „prawo międzynarodowe” – „naród” rozumiany jest jako synonim państwa (w języku angielskim słowo *nation* bardzo często używane jest dla oznaczenia państwa). Prawo międzynarodowe, jak to zostało już powiedziane, reguluje przede wszystkim stosunki między państwami (tj. między narodami zorganizowanymi w państwa), a nie między narodami nieposiadającymi organizacji państwowej.

2. Funkcje (przedmiot) prawa międzynarodowego

Mówiąc o funkcjach prawa międzynarodowego, mamy na myśli jego **rolę w stosunkach społecznych**, czyli różnorodne zadania, których realizację ma ono zapewnić. Chodzi więc o to, czego dotyczą normy prawa międzynarodowego, co jest ich **przedmiotem**. Tak pojęte funkcje prawa międzynarodowego są oczywiście kategorią historyczną, tzn. zmieniały się i zmieniają w czasie, zależą od stopnia rozwoju i charakteru stosunków międzynarodowych oraz od istniejącego układu sił.

10

! Merytorycznie najważniejszymi **zadaniami** stojącymi współcześnie przed prawem międzynarodowym są: utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa; zapewnienie rozwoju stosunków społeczno-gospodarczych na całym świecie; przyspieszenie rozwoju gospodarczego, a przez to przyczynienie się do stopniowego wyrównywania dysproporcji między państwami rozwiniętymi gospodarczo i rozwijającymi się. Współcześnie nowymi problemami wymagającymi regulacji prawnomiędzynarodowej są szeroko rozumiane ochrona praw człowieka oraz ochrona środowiska naturalnego.

! **A. Regulowanie stosunków zewnętrznych państw.** Tradycyjną i główną funkcją prawa międzynarodowego, co znalazło swój wyraz w definicji, jest regulowanie stosunków zewnętrznych państw. W tym zakresie prawo międzynarodowe m.in.:

11

- 1) określa sytuację państwa w społeczności międzynarodowej (w stosunku do innych państw). Należy tu wymienić tzw. prawa zasadnicze państw, czyli prawa przysługujące każdemu państwu od momentu jego powstania. Są one związane z samą istotą państwa jako suwerennego podmiotu prawa międzynarodowego;
- 2) określa w umowach wielostronnych ogólne zasady postępowania państw w ich wzajemnych stosunkach (np. zakaz użycia siły i groźby jej użycia, zasada nieagresji i pokojowego załatwienia sporów, zakaz mieszania się w sprawy wewnętrzne innych państw, zakaz zanieczyszczania środowiska);
- 3) reguluje w umowach dwustronnych oraz o charakterze regionalnym szczegółowe, dostosowane do konkretnych potrzeb stosunki między zainteresowanymi państwami (np. gwarancje bezpieczeństwa, zobowiązania sojusznicze, współpraca gospodarcza, wspólne przedsięwzięcia w różnych dziedzinach współpracy);
- 4) ustala formy wzajemnych (stałych i doraźnych) kontaktów między państwami w ramach stosunków dyplomatycznych, konsularnych, misji specjalnych bądź też stałych misji i delegacji wysyłanych przez państwa do organizacji międzynarodowych (np. prawo dyplomatyczne, prawo konsularne, prawo organizacji międzynarodowych);
- 5) reguluje problem zasięgu zwierzchnictwa poszczególnych państw w stosunku do ich terytorium lądowego, morskiego i przestrzeni powietrznej, określa przebieg granic państwowych i ich delimitację oraz zakres władzy państwowej w stosunku do statków morskich i powietrznych;

Osiemnaste wydanie podręcznika zostało zmienione, uzupełnione i poszerzone. Uszczegółowiono kwestie funkcji wewnętrznych prawa międzynarodowego. Pozwalają one bowiem państwu przenieść jego zobowiązania międzynarodowe na grunt krajowy, aby po ich implementacji mogły stać się częścią wewnętrznego porządku prawnego. Uzupełniono rozważania na temat pozycji prawnej głowy państwa w stosunkach międzynarodowych. Podkreślono, że owa sytuacja nie jest uregulowana przez prawo międzynarodowe. Poszerzono ponadto rozważania dotyczące statusu prawnego Arktyki.

W książce uzupełniono literaturę przedmiotu o najnowsze publikacje dotyczące tematyki podręcznika oraz wykorzystano nowe akty prawa międzynarodowego i polskiego prawa wewnętrznego.

Opracowanie jest przeznaczone przede wszystkim dla studentów wydziałów prawa i administracji, a także osób zainteresowanych tą dziedziną prawa, m.in. polityków i dziennikarzy.

Wojciech Góralczyk (zm. w 1994 r.) – profesor doktor habilitowany; był wybitnym znawcą prawa międzynarodowego publicznego, w tym szczególnie prawa morza; jako przedstawiciel Polski uczestniczył wielokrotnie w konferencjach międzynarodowych poświęconych kodyfikacji prawa morza. Autor kilkudziesięciu artykułów naukowych oraz wciąż aktualnych monografii i podręczników.

Stefan Sawicki – doktor habilitowany, emerytowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego; jeden z uczniów prof. Wojciecha Góralczyka; nauczyciel akademicki; specjalista w zakresie prawnej problematyki międzynarodowego ruchu osobowego i organizacji międzynarodowych oraz prawa dyplomatycznego i konsularnego; autor wielu artykułów naukowych, monografii oraz podręczników.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

9788382231472 W18P01

ISBN 978-83-8223-147-2

9 788382 231472

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL